

Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 1 mars 1910 kl. 4 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande omläggning af länsindelningen m. m.

Uti en inom Andra kammaren afgifven, till utskottets behandling **Motionen.** hänvisad motion, nr 183, har herr *Åkesson* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i sammanhang med utredningen angående fögderiförvaltningen utredning äfven måtte ske, huruvida och i hvad mån omläggning af länsindelningen kunde ske eller eventuellt, med bibehållande af länsstyrelsen i öfrigt, två eller flera län kunde sortera under en och samma landshöfding.

I motionens syfte hafva af kammarens ledamöter instämt herrar *P. Nilsson* i Bonarp, *Jöns Pålsson*, *Jöns Jönsson* i Slåtåker, *Nils Jönsson* i Kvarnberga och *Johan Jönsson* i Refvinge.

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»Den alltjämt stigande statsbudgeten gifver ovillkorligen anledning till betänksamhet. Skola statens utgifter ständigt ökas, blifver den naturliga följd, att ständigt nya skattekällor måste utfinnas, men därför finnes en gräns, och man kan nog med skäl anse, att det är på tiden att gå fram på sparsamhetens väg och försöka nedbringa statens utgifter.

Statsförvaltningen i vårt land är nog i förhållande till dess tillgångar ganska dyrbar, och det förefaller mig icke vara otänkbart, att afsevärda besparingar skulle kunna göras inom den administrativa förvaltningen.

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 9 Saml. 2 Afd. 2 Band. 6 Häft. (Nr 6).

Frågan om fögderiförvaltningens omorganisation är aktuell, och det synes mig ligga nära till hands, att i sammanhang med omorganisationen af berörda förvaltning äfven en omläggning af länsindelningen borde ske.

Af i statistiken tillgängliga siffror framgår, att länen för närvarande äro mycket olika såväl till areal som invånareantal.

Det minsta, nämligen Gottlands län, omfattar enligt 1908 års statistik en areal af 3,160 kvadratkilometer och ett invånareantal af 54,138, Blekinge läns siffror ställa sig respektive 3,015 och 148,746, Norrbottens län 105,882 och 156,111 och Malmöhus län 4,830 och 447,274.

Af förestående siffror framgår, att invånareantalet i Gottlands län icke är så stort som t. ex. Luggude fögderi i Malmöhus län eller Åsbo fögderi i Kristianstads län, och synes mig häraf framgå, att en så stor och dyrbar förvaltningsapparat som en länsstyrelse icke kan vara nödvändig.

Helt säkert föreligga stora svårigheter för att sammanslå två eller flera län till ett, och på många ställen föreligga så säregna förhållanden, att ingen ändring beträffande den administrativa förvaltningen är möjlig.

Jag ifrågasätter ej heller, att det administrativa verket skall i sin helhet indragas i sådana fall, hvaremot jag tänker mig, att i många fall skulle två eller flera länsstyrelser sortera under samma landshöfding och på så sätt ett antal landshöfdingeposter indragas.

En landshöfding kan ganska visst verka mycket godt inom sitt län på områden, som hänhöra under hans ämbete, men mången gång är nog landshöfdingens direkta deltagande i länsstyrelsens arbete af ringa omfattning, och det saknas icke exempel på att till landshöfdingebefattning utnämnts person, som tidigare egnat sig åt helt annan verksamhet och sålunda varit i det närmaste främmande för arbetet i det nya ämbetet.

Enligt min mening är landshöfdingen mera att anse såsom en representativ person inom länet, hvilkens uppgift är dels att vara länsstyrelsens främste man och dels att taga initiativ till och leda utvecklingen inom det län han representerar.

En sådan uppgift är ingalunda lätt, och ett läns kommunikations- och näringsutveckling är mycket beroende af länets styresman, men helt visst kunna i många fall betydligt större områden än hvad nu är förhållandet i landet sammanföras under en landshöfding och därigenom väsentlig besparing göras.

I huru stor omfattning indragning är möjlig, tilltror jag mig ej

att döma, men förmodar, att en årlig besparing af 100,000 kronor skall kunna åstadkommas.

En omläggning i ofvan antydda riktning fordrar uppenbarligen en omfattande utredning.»

Den föreliggande motionen åsyftar att genom ändringar i den administrativa förvaltningen söka åstadkomma besparingar till nedbringande af statens alltjämt växande utgifter. Motionären har i sådant afseende hänvisat å tvenne särskilda utvägar, nämligen *dels omläggning af den nuvarande länsindelningen* genom sammanslagning af län och *dels omändring af landshöfdingeinstitutionen* i så måtto, att flera länsstyrelser skulle komma att sortera under samma landshöfding; och håller motionären det för önskligt, att en omfattande utredning i dessa båda hänseenden måtte komma till stånd i samband med den nu pågående utredningen rörande omorganisation af fögderiförvaltningen.

Innebörden
i motionen.

Innan utskottet inlåter sig å ett närmare skärskådande af de utaf motionären sålunda väckta förslag, anser sig utskottet böra till belysning af de föreliggande spörsmålen förutskicka några uppgifter rörande den nuvarande länsindelningen och landshöfdingeinstitutionen jämte en redogörelse för de ändringsförslag, som med afseende å dem tidigare framställts, äfvensom för fögderiförvaltningsfrågans nuvarande läge.

Historik
m. m.

Länsindelningen.

Den nuvarande länsindelningen i vårt land är såsom bekant i hufvudsak byggd å de gamla landskapen.

Enligt 1634 års regeringsform indelades det dåvarande egentliga Sverige, fränset Stockholms öfverståthållareskap, i 11 höfdingedömen eller guvernement, nämligen Upplands län (med Stockholm såsom residensort), Skaraborgs län (Skara), Jönköpings län med tillhörande Tihäreds lagsaga (Croneberg), Västmanlands län (Västerås), Östergötlands län (Linköping), Södermanlands län (Nyköping), Älfsborgs län med Dalsland (Göteborg), Kalmar län med Öland (Kalmar), Kopparbergs län (Falun), Närke och Värmlands län (Örebro) samt Norrlands län med lappmarken (Hudiksvall). Sedan det egentliga Sveriges område tillökats

med landskapen Jämtland, Härjedalen, Gottland, Blekinge, Skåne, Halland och Bohuslän, växte ock länens antal.

I regeringsformerna 1719 och 1720 fastställdes antalet län inom det egentliga Sverige till 20, däribland Stockholms län, Kronobergs län, såsom dämera skildt från Jönköpings län, de båda norrländska länen Västernorrlands län och Västerbottens län samt Gottlands län, Blekinge län, Kristianstads län, Malmö län, Hallands län och Göteborgs och Bohus län.

Sedermera hafva dels Gäfleborgs län 1762 tillkommit genom utbrytning ur Västernorrlands län dels Närke och Värmland 1779 fördelats i två län och dels Jämtlands och Norrbottens län 1810 utbrutits, det förra ur Västernorrlands och Gäfleborgs län samt det senare ur Västerbottens län.

Med frånseende af att Öland under några år i början af 1820-talet haft egen länsstyrelse med en vice landshöfding i Borgholm och att under årens lopp smärre jämkningar beträffande vissa länsgränser ägt rum, har den nuvarande länsindelningen i landet ägt bestånd alltsedan 1810 eller således jämnt etthundra år.

I de förslag till tjänste- och löneregleringar för landsstaten, som under 1800-talet uppgjordes, berördes icke frågan om en eventuell omläggning af länsindelningen.

Vid 1870 års riksdag väcktes emellertid inom Första kammaren af friherre Fredrik von Essen och inom Andra kammaren af friherre G. Tamm lika lydande motioner, i hvilka hemställdes om utredning rörande lämpligheten af en förening af Uppsala och Stockholms län till ett landshöfdingedöme samt Södertörns öfverflyttande till Nyköpings län. I motionerna framhölls bland annat, att de förbättringar i kommunikations- och postförhållanden, som under senare tiden inträdt, väl ingåfve den tanken, om icke en förändrad länsindelning inom landet skulle vara lämplig och ledande till besparing, men att, då landets järnvägsnät ännu ej på många år hunne fullbordas, en sådan allmän förändring af länens gränser borde anstå, till dess så blefve fallet, för att då i sin helhet genomföras.

I de utskottsbetänkanden, som afgåfvos öfver nämnda motioner, betonades, hurusom i frågor af denna art mera vikt borde fästas vid invånarnas i orten sannolika önskan och deras skäliga anspråk å bekvämlighet än vid den förespeglade besparing, hvartill indragning af ett län möjligen kunde föranleda.

Motionerna afslogos utan omröstning. Under den öfverläggning, som i Första kammaren föregick beslutets fattande, framhölls emellertid af olika talare, att klagomål öfver den dåvarande länsindelningen å flera orter förspordes, att i åtskilliga län förefunnes ett behof af omreglering utaf gränslinjerna, i det att somliga län vore oproportionerligt små, medan i andra län afståndet till residensstaden från vissa trakter vore alltför betydligt, samt att en reglering i allmänhet af länsgränserna syntes vara önskelig.

Vid 1904 års riksdag förevar åter frågan om Stockholms läns uppdelning mellan Uppsala och Södermanlands län, i det att herr Zetterstrand för vinnande af besparing i statsutgifterna då afgaf en motion med förslag i dylikt syfte. Motionen bifölls i Andra kammaren med 130 röster mot 57, men afslogs i Första kammaren.

Löneregleringskommittén, som den 4 november sistnämnda år fick sig anbefalldt att efter afslutandet af visst, då pågående arbete öfvergå till behandling af frågan om reglering af löneförhållandena m. m. vid landsstaten, afgaf betänkande härom den 27 februari 1906. Hvarken i detta betänkande eller i statskontorets den 14 oktober 1902 afgifna utlåtande angående verkställd allmän revision af aflöningsförhållandena vid landsstaten berördes frågan om ändring i den nuvarande länsindelningen i syfte att minska antalet länsstyrelser.

Då Kungl. Maj:t vid 1908 års riksdag framlade proposition angående lönereglering för landsstaterna i länen m. m., innehöll propositionen ej heller något som helst uttalande i berörda hänseende.

Frågan bragtes emellertid inför Riksdagen medelst två med anledning af nämnda proposition inom Andra kammaren af herr Zetterstrand och herr N. E. Lindberg m. fl. väckta motioner. I den förra motionen återupptogs förslaget om Stockholms läns uppdelning mellan Uppsala och Södermanlands län, därvid särskildt hänvisades till då pågående underhandlingar om inkorporering af Stockholms omgifningar med ett invånarantal af omkring 40,000 personer med Stockholms stad. I den senare motionen åter yrkades, under framhållande af att åtskilliga län i södra och mellersta Sverige vore så små till både folkmängd och yttinnehåll, att de svårligen rättfärdigade upprätthållandet af särskilda länsstyrelser, att Riksdagen med afslag å propositionen måtte anhålla om nytt förslag till reglering af landsstatstjänstemännens löner, i hvilket förslag bland annat möjligen obehöfliga länsstyrelsens indragning blifvit genomförd.

Riksdagen beslöt dels, med anledning af herr Zetterstrands motion, att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående möjligheten af Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, som af omständigheterna kunde anses påkalladt, och dels, med afslag å herr N. E. Lindbergs m. fl. motion, att godkänna ny aflöningsstat för tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, dock under villkor beträffande Stockholms län, att ledigblifvande tjänster vid länsstyrelsen därefter tills vidare endast skulle tillsättas medelst förordnande.

Inom Första kammaren höjdes ingen röst för utredning angående möjligheten att indraga annan länsstyrelse än Stockholms läns.

Däremot afgåfvos inom Andra kammaren 67 röster af 201 i omröstningen deltagande för en af två ledamöter i statsutskottet (E. Hammarlund och J. T. Larsson) afgifven reservation, däri hemställdes, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag till lönereglering för länsstyrelserna, vid hvilket förslags utarbetande borde tillses, dels i hvad mån de tjänstemännen tillkommande sportler kunde antingen indragas till statsverket eller upphöra att utgå, och dels huruvida icke genom sammanslagning och omreglering af vissa län några af de nuvarande länsstyrelserna kunde indragas.

Under den öfverläggning i ärendet, som ägde rum inom Andra kammaren, anfördes af herr Hammarlund till stöd för reservationen i sist angifna hänseende: Innan en lönereglering i fråga om länsstyrelserna verkställdes, borde man se till, om icke till vinnande af väsentliga besparingar indragningar och regleringar af län kunde företagas. Med bortseende från Gottland, som allt fortfarande borde, liksom det vore eget stift, också bilda eget län, funnes det på fastlandet län, som blott hade 125,000 invånare och därunder. Beträffande området vore åtskilliga län till det yttre mycket oformliga, såsom Kalmar län och Älfsborgs län. Med de lätta kommunikationer, som numera funnes, skulle länens antal troligen kunna utan olägenhet minskas till 20 eller kanske till och med till 19. Därest löneregleringen nu genomfördes, vore därmed frågan om en omreglering af länen undanskjuten för en öfverskådlig framtid.

Häremot anfördes:

af chefen för civildepartementet: De olika delarna af landet erbjöde många olikheter, hvarför invånarna i ett län icke alls skulle åt-

nöjas med att sammanslås med invånarna i ett annat län. I det ena kunde finnas skärgårdsbefolkning och i det andra bergslagsbefolkning med helt olika intressen. Riksdagen hade icke hemställt om sammanslagning af några län; och det vore svårt att inse, hvarför en utredning i dylikt hänseende, som gifvetvis skulle taga mycket lång tid i anspråk, skulle sättas såsom villkor för den föreslagna löneregleringen;

af herr Asker: Genom ett bifall till reservationen skulle löneregleringsfrågan antagligen komma att uppskjutas på mycket lång tid. Länens befolkning skulle gifvetvis vilja hafva sitt ord med i laget, och det ginge icke så lätt att lösrycka delar af ett län och lägga dem till ett annat eller att sammanslå tvenne län till ett;

af herr Widén: Att ändra länsindelningen vore en mycket svår fråga, som skulle utställa löneregleringen på en lång framtid; och det vore icke riktigt att sätta regleringen i samband med en dylik fråga;

af herr Persson i Tällberg: Frågan om indragning af vissa län, hvilken fråga i mycket hög grad rörde allmänheten, vore af beskaffenhet att böra först som sist afvisas; samt

af herr Lundell: Att realisera förslaget om sammanslagning af län låte sig icke göra. Det vore nämligen ej lätt att bryta om institutioner med en månghundraårig tillvaro.

Den af Riksdagen sålunda äskade utredningen angående möjligheten af Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet hvilat för närvarande i afbidan på utgången af de utaf Stockholms stad inledda underhandlingar med vissa angränsande kommuner om dessas inkorporering med staden. Befolkningen inom länet, som hörts öfver den af Riksdagen gjorda framställningen, har nära nog enstämmigt uttalat sig emot den ifrågasatta länssammanslagningen.

Slutligen må i detta sammanhang ock nämnas, att af stadsfullmäktige i Göteborg blifvit under fjolåret tillsatt en kommitté för utredning af väckt fråga om denna stads utbrytning ur Göteborgs och Bohus län, samt att nämnda kommittés arbete ännu ej afslutats.

Landshöfdingeinstitutionen.

Landshöfdingeinstitutionens tillkomst i vårt land föranleddes såsom bekant närmast af behovet att i orterna hafva någon myndighet med uppgift att öfva tillsyn öfver fogdarnas förvaltning.

Redan enligt den äldsta allmänna instruktionen för landshöfdingarna

af den 8 januari 1635 funnos till landshöfdingens biträde två tjänstemän, motsvarande nuvarande landssekreterare och landskamrerare. Dessa tjänstemän blefvo jämlikt senare instruktion enhvar å sin afdelning föredragande och kontrasignanter, men landshöfdingen hade alltjämt ensam beslutanderätten i alla å länsstyrelsens afgörande ankommande ärenden. Efter hand utbildade sig emellertid den praxis, att under landshöfdingens frånvaro dennes ämbetsförvaltning utöfvades af landssekreteraren och landskamreraren gemensamt.

Genom nu gällande instruktion för landshöfdingarna i rikets län samt de vid länsstyrelserna anställda tjänstemän af den 10 november 1855 blef icke någon organisativ förändring af länsstyrelserna genomförd. Enligt nämnda instruktion är styrelsen inom hvarje af rikets län anförtrodd åt en landshöfding såsom Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken utöfvar densamma med biträde af landssekreterare och landskamrerare. De till Konungens befallningshafvandes befattning hörande ärenden skola, efter i instruktionen närmare angifven fördelning, handläggas dels i landskansliet och dels i landskontoret. För den förra af dessa afdelningar är landssekreteraren och för den senare landskamreraren chef och föredragande. Landshöfdingen har beslutanderätt i alla mål och ärenden, som ankomma å Konungens befallningshafvandes afgörande, men har han att inhämta vederbörande föredragandes mening. Om denna icke godkännes, äger den föredragande att anteckna densamma i protokollet. Vid landshöfdingvakans samt landshöfdings frånvaro eller laga förfall utöfvas länsstyrelsen, med viss inskränkning i fråga om tillsättning af tjänster, af landssekreteraren och landskamreraren gemensamt under benämning landshöfdingämbete med samfälld ansvarighet för de beslut, hvarom de äro ense. Uppstå dem emellan skiljaktiga meningar, blifver den mening gällande, som föredraganden yttrat. Vid länsstyrelse skola enligt nämnda instruktion vara till biträde vid där förefallande göromåls bestridande anställda: å landskansliet länsnotarie och landskanslist samt å landskontoret länsbokhållare och landskontorist, hvarförutom erforderliga extra landskanslister och landskontorister få antagas.

Under det att fordom vanligen förordnades särskild person att utöfva landshöfdingens ämbete, då denne under längre tid var hindrad att själf bestrida detsamma, har synnerligast efter tillkomsten af 1855 års instruktion dylikt förordnande alltmera kommit ur bruk, utom vid de tillfällen, då landshöfding, utan att entledigas från sitt innehafvande ämbete, förordnas att förvalta annat ämbete.

De för landshöfdingarna i riket nu gällande aflöningsförhållanden bestämdes vid 1884 års riksdag, då i samband med indragning till statsverket af landshöfdingslönereregleringsfonden åt de särskilda landshöfdingarna tillerkändes, förutom rätt till bostad i länsresidenset, följande lönebelopp, nämligen åt landshöfdingen i Göteborgs och Bohus län 17,000 kronor, åt landshöfdingen i Malmöhus län 15,500 kronor och åt enhvar af öfriga landshöfdingar 13,000 kronor, hvadan det till landshöfdingarna årligen utgående lönebelopp sålunda belöper sig till sammanlagdt 318,500 kronor.

Under vårt nuvarande statsskick har vid åtskilliga riksdagar fråga väckts om indragning af samtliga landshöfdingtjänster.

Motioner i sådant syfte afgåfvos vid 1844—1845 års riksdag af herr Gustaf Petersson från Östergötlands län, vid 1867 års riksdag af herr O. B. Olsson från Kristianstads län och vid 1877 års riksdag af herr A. P. Lind från Göteborgs och Bohus län. Såsom bevis på tjänsternas obehöflighet åberopades i den förstnämnda motionen landshöfdingarnas ofta årslånga frånvaro från länen i och för deltagande i riksdagarna, utan att kännbart men därpå uppstode för länen. Ingen af dessa motioner vann emellertid nämnvärdt understöd. Vid den först omnämnda motionens behandling inom bondeståndet uttalades från flera håll, att ifrågavarande tjänster vore »alldeles outhärliga» och »de mest nyttiga och nödvändiga af alla ämbeten»; och det tillfälliga utskott, som afgaf betänkande öfver den af herr Lind väckta motionen, yttrade däri, att, äfven om den besparing, som kunde vinnas genom tjänsternas indragning, skulle komma att uppgå till 300,000 å 400,000 kronor, vore samma besparing ej i förhållande till budgeten så stor, att den i jämbredd med frågan om tjänsternas nytta och gagn borde tillmätas någon synnerlig betydelse.

Vid 1888 års riksdag väcktes inom Andra kammaren af herr A. E. Petersson i Hamra, med instämmande af fyra utaf kammarens ledamöter, en motion, med hvilken den nu ifrågavarande företer ett visst släktttycke. I nämnda motion anfördes bland annat följande: Bland de ämbets- och tjänstemannaplatsar, som bland allmänheten ansåges kunna utan afsaknad antingen till antalet minskas eller ock helt och hållet indragas, utgjorde landshöfdingtjänsterna de mera bemärkta. Till bevis å dessa tjänsters obehöflighet tjänade det förhållande, att deras innehafvare kunnat för långa tider lämna sin beställning, utan att annan behöft förordnas att uppehålla tjänsten, och det oaktadt hade man ej förmärkt,

att ärendenas gång eller behandling däraf blifvit lidande. För att dock ej med ens borttaga den mellanhand, som landshöfdingarna torde anses vara mellan regeringsdepartementen och de centrala ämbetsverken samt Konungens befallningshafvande i de olika länen, föresloges indragandet af endast 19 af landshöfdingtjänsterna. De 5, som bibehölles, skulle med titel af höfdingar hafva till åliggande att minst en gång i kvartalet inspektera de under deras kontroll stående länsstyrelserna. På det militära området funnes för en dylik anordning ett förordome i generalbefälhafvarebefattningarna. De fem höfdingedömena borde omfatta: det södra, med residens i Malmö, Skåne, Halland och Blekinge, det västra, med residens i Göteborg, Göteborgs och Bohus län, Västergötland och Värmland, det östra, med residens i Linköping, Småland, Östergötland och Gottland, det mellersta, med residens i Uppsala, Södermanland, Västmanland, Närke, Uppland och Dalarna och det norrländska, med residens i Härnösand, de fem nordligaste länen. Den besparing, som genom en sådan anordning skulle ernås, kunde beräknas till omkring 250,000 kronor om året. Motionären yrkade fördenskull, att landet måtte på nu angifna sätt indelas i 5 höfdingedömen med därunder sorterande länsstyrelser samt höfdingarna hafva att hvar inom sitt höfdingedöme öfvertaga landshöfdingarnas nuvarande ämbetsåligganden, på sätt Kungl. Maj:t täcktes förordna, och landshöfdingtjänsterna i mån af sina dåvarande innehafvares afgang indragas.

Statsutskottet, till hvilket motionens behandling hänsköts, yttrade i däröfver afgifvet betänkande, att förslaget afsåge en så genomgripande förändring i länsstyrelsernas nuvarande organisation, att utskottet, äfven för den händelse att utskottet gillade motionärens syfte, icke skulle anse sig med den knapphändiga utredning, motionären åstadkommit, kunna tillstyrka Riksdagen att bifalla förslaget. Då utskottet nu i själfva verket hyste den öfvertygelsen, att en omorganisation af landshöfdingainstitutionen i den riktning, motionären åsyftade, ingalunda vore önskvärd, funne utskottet häruti en ytterligare anledning hemställa, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna statsutskottets enhälliga hemställan blef af båda kamrarna utan debatt bifallen.

Vid 1900 års riksdag förevar åter frågan om indragning eller minskning af landshöfdingtjänsterna. Uti en inom Andra kammaren afgifven motion yrkades nämligen af herr David Bergström, med instämmande af herr Adolf Hedin, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huru-

vida landshöfdingtjänsterna kunde utan men för länen indragas och de med dem förenade lönerna åt staten besparas eller ock genom en omorganisation af landshöfdingeinstitutionen en minskning kunde ske i landshöfdingarnas antal och i samband därmed en indragning af vissa landshöfdinglöner äga rum, samt att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning i ämnet till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill densamma kunde föranleda. I motiveringen framhölls, hurusom endast den omständigheten, att någon grundligare utredning angående ifrågasvarande tjänsters umbärlighet aldrig blifvit verkställd, torde förklara, att de icke länge sedan blifvit indragna eller åtminstone i samband med en omorganisation af landshöfdingeinstitutionen till antalet minskade. Det vore en gammal klagan, sades det i motionen, att landshöfdingarna ofta vore borta från sina län och sina tjänster, i långa tider upptagna af andra uppdrag eller enskilda angelägenheter; och lika gammal vore också slutsatsen, att landshöfdingtjänsterna vore öfverflödiga. I stor utsträckning hade under åren 1898—1899 rikets landshöfdingar på grund af andra uppdrag för enskilda angelägenheter eller hälsans vårdande vistats utanför sina län eller annars varit hindrade att förvalta sitt ämbete, och med afseende å år 1900 visste man, att 14 af rikets landshöfdingar komme att uppehålla sig utanför sina län åtminstone en tredjedel af året och flertalet af dem säkert ännu längre. En ingående utredning rörande tjänsternas behöflighet vore fördenskull af behovet påkallad. Möjligt vore ju, att af en sådan utredning komme att framgå, att landshöfdingeinstitutionen skulle med fördel kunna omorganiseras på det sätt, 1888 års motionärer tänkt sig, eller ock annorledes.

Öfver denna motion afgafs af statsutskottet följande yttrande: Utskottet hade icke kunnat underlåta att i likhet med motionären fästa sin uppmärksamhet vid åtskilliga förhållanden, som syntes gifva anledning till autagande, att landshöfdingämbetena i deras nuvarande form icke vore outhärliga; och det syntes utskottet äfven kunna ifrågasättas, huruvida icke i sammanhang med en minskning af landshöfdingarnas antal sådana anordningar skulle kunna vidtagas, att icke allenast en afsevärd besparing för statsverket skulle kunna göras utan ock större gagn af landshöfdingarnas verksamhet påräknas. Men då, vare sig landshöfdingämbetena helt och hållet indroges eller desamma omorganiserades, betydande förändringar i rikets administration däraf måste blifva en följd, och motionen icke lämnat någon ledning för bedömning af huru dessa förändringar skulle genomföras, ansåge sig utskottet icke kunna biträda motionärens förslag och hemställde fördenskull, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Detta utskottets yttrande innefattade den mening, som företräds af samtliga i ärendet deltagande utskottsledamöter från Andra kammaren (herrar P. Pehrson i Törneryd, H. Andersson i Nöbbelöf, S. G. v. Friesen, C. Persson i Stallerhult, Ivar Månsson i Trää, N. Boström, O. Larsson i Mörtlösa, S. O. Nylander, J. A. Sjö, A. Göransson i Åsen, D. Persson i Tällberg och Ollas A. Ericsson), under det att samtliga i ärendet deltagande utskottsledamöter från Första kammaren afgåfvo en gemensam reservation beträffande utskottets motivering.

Medan Första kammaren utan meningsskiljaktighet anslöt sig till reservationen, biföll åter Andra kammaren utskottets betänkande med 106 röster mot 83, hvilka afgåfvos för ett af herr Adolf Hedin under öfverläggningen i ärendet framställt yrkande, att kammaren måtte, med anslutning till de uttalanden, som innefattades i första punkten af utskottets betänkande, förklara motionen icke f. n. böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Frågan om länsstyrelsernas omorganisation har ytterligare berörts i tvenne af herr E. Räf vid 1905 års riksdag inom Andra kammaren väckta motioner, däri för vinnande af mera betryggande former för öfvande af den länsstyrelserna tillkommande administrativa doms rätt hemställdes om en revision af 1855 års landshöfdinginstruktion och om vidtagande i samband därmed af en utredning beträffande öfriga frågor, hvilka kunde beröras af en dylik revision.

Det tillfälliga utskott, till hvilket nämnda motioners behandling hänsköts, yttrade i sitt öfver motionerna afgifna betänkande bl. a. följande: Motionärens framställning syntes berättiga till antagandet, att honom föresväfvat tanken på länsstyrelsernas ombildning till kollegiala administrativa underdomstolar. Utskottet ville ej bestrida, att förhållandena kunde så utvecklas, att organiserandet af dylika administrativa ortsdomsstolar kunde finnas behöfligt eller önskvärdt, men ansåge utskottet motionärens framställning lämna allt för svag anledning att närmare inlåta sig på frågan om en så genomgripande omdaning af länsstyrelserna. Likaledes funne utskottet ej anledning att ingå på närmare skärskådande af i motionerna angifna betänkligheter beträffande landshöfdingarnas ställning såsom innehafvare af förtroendesyssla eller af motionärens i öfrigt ur flera synpunkter tilltalande tanke på lekmannadeltagande i den administrativa lagskipningen. Dessa spörsmål stode uppenbarligen i så nära samband med frågan om inrättandet af särskilda administrativa underdomstolar, att deras lösning lämpligast borde, liksom den senare, öfverlämnas åt framtiden. Länsstyrelsernas uppgifter fölle emellertid

inom två till sina förutsättningar väsentligen skilda verksamhetsområden, i det att länsstyrelserna vore att anse å ena sidan såsom en förvaltande styrelse och å andra sidan såsom en dömande myndighet. För utskottet syntes det, som om uppgifternas olika art borde betinga någon olikhet äfven i ärendenas behandlingsform, i så måtto nämligen att den ensam-beslutanderätt, som nu tillkomme landshöfding och i landshöfding-ämbete den föredragande, finge bortfalla i sådana mål och ärenden, där länsstyrelse hade att fungera såsom dömande myndighet, samt vid fattande af beslut, hvilkas tillämpande påkallade länsstyrelsens dömande verksamhet. Utskottet, som för sin del ansåge en tidsenlig reform af landshöfdingeinstruktionens bestämmelser i nu ifrågavarande hänseenden önskvärd, hölle före, att en sådan utredning skulle gifva vid handen, att reformen äfven vore möjlig att utan betydligare svårigheter genomföra med begagnande af redan inom länsstyrelserna befintliga krafter. Äfven i andra hänseenden vore den numera föråldrade landshöfdingeinstruktionen i behof af revision. Utskottet hemställde fördenskull om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en dylik revisions föranstaltande.

Utskottets hemställan afslogs emellertid af Andra kammaren med 67 röster mot 49.

Löneregleringskommittén, hvilken efter hänvändelse till vederbörande departementschef meddelats det besked, att kommittén vid sina arbeten beträffande landsstaten icke hade att befatta sig med frågan om reglering af aflöningsförhållandena för landshöfdingarna, har i sitt förut omnämnda, den 27 februari 1906 afgifna betänkande angående reglering af löneförhållandena m. m. vid landsstaten icke berört frågan om ändring af landshöfdingeinstitutionen. De förslag till förändringar i länsstyrelsernas organisation, som innefattas i kommitténs betänkande, beröra icke i vidare mån landshöfdingarnas ställning och befo-genhet, än att kommittén, som ansett länsstyrelsen fortfarande böra bestå af två afdelningar, landskansli och landskontor, med landssekreterare och landskamrerare såsom afdelningschefer uttalat sig för, att vederbörande afdelningschef eller annan föredragande skulle äga att utan föredragning vidtaga förberedande åtgärder för bringande af mål och ärenden i det för deras pröfning erforderliga skick. En ganska ingående revision eller omarbetning af landshöfdingeinstruktionen syntes kommittén särskildt på grund af dess i åtskilliga afseenden föråldrade skick vara af nöden, men kommittén ansåge ej lämpligt, att ett så omfattande och tidskräfvande arbete som uppgörande af förslag till förnyad

landshöfdingeinstruktion förknippades med det kommittén lämnade uppdraget beträffande landsstaten; och kommittén trodde sig kunna antaga, att sedan ny lönestat kommit till stånd för tjänstemän och betjänte vid landsstaten, Kungl. Maj:t skulle finna skäl att föranstalta om nödig omarbetning af instruktionerna för såväl länsstyrelserna som ock landsstatstjänstemännen ute i länen.

Enligt hvad utskottet erfarit, har inom civildepartementet utarbetats förslag till omarbetning af landshöfdingeinstruktionen, med hvilket förslags vidare behandling dock torde komma att anstå, tills den i motionen berörda frågan om fögderiförvaltningens omorganisation hunnit afgöras.

Fögderiförvaltningens omorganisation.

Hvad denna fråga angår vill utskottet erinra:

att sedan 1908 års riksdag afslagit af Kungl. Maj:t därtinnan framlagd proposition, hvilken afsåg att, med bibehållande af kronofogde-, häradsskrifvare- och länsmansinstitutionerna, minska antalet sådana tjänstemän från respektive 118, 117 och 516 till 108, 107 och 486, Kungl. Maj:t vid fjolårets riksdag änyo framlade proposition i frågan, hvilken proposition innefattade förslag att, med bibehållande af nämnda institutioner i deras hufvuddrag, ytterligare minska antalet kronofogdar och häradsskrifvare till respektive 84 och 95;

att medan Första kammaren biföll sistnämnda proposition i dess hufvudsakliga delar, Andra kammaren åter, med afslag å samma proposition, beslöt att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under förnyad ompröfning frågan om kronofogdetjänsternas indragning och öfverflyttande af deras tjänsteåligganden på länsmännen samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en sådan pröfning kunde föränleda;

att sedan med anledning af kamrarnas sålunda fattade skiljaktiga beslut frågan om omorganisation af fögderiförvaltningen för 1909 års riksdag förfallit, Kungl. Maj:t den 18 juni 1909 uppdragit åt en kommitté att afgifva yttrande och förslag i ämnet;

samt att nämnda kommitté, hvilken fått till sig hänvisad jämväl frågan om polisväsendets ordnande å landsbygden, begynt sitt arbete under sistlidne september månad.

De af utskottet här ofvan lämnade uppgifter utvisa, att den nuvarande länsindelningen ägt bestånd under en mycket lång tidrymd, och att fränset Stockholm län, om hvars möjliga upphörande såsom administrativ enhet utredning, på sätt förut uppgifvits, blifvit föranstaltad, någon ändring i samma länsindelning icke ifrågasatts förrän i samband med 1908 års lönereglering för länsstyrelserna.

Den redogörelse, som utskottet lämnat för behandlingen af det i samband med nämnda lönereglering väckta förslag om utredning i fråga om indragning af jämväl åtskilliga andra länsstyrelser, synes utskottet berättiga till det antagande, att det ringa understöd, som detta förslag erhöi, till en del kan hafva berott på dess sammanförande med frågan om löneregleringen.

Gifvet är, att de förhållanden, som en gång varit bestämmande för landets indelning i län, äro underkastade tidens växlingar.

Medan befolkningen inom vissa delar af landet icke nämnvärdt ökats, har den åter såsom bekant i andra landsdelar varit stadd i synnerligen stark tillväxt. Sålunda har exempelvis i de fem norrländska länen folkmängden fördubblats under de sista femtio åren, under det att folkmängden under samma tidsperiod i vissa andra län, såsom Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Kristianstads, Älfsborgs, Skaraborgs och Värmlands län, varit ytterst ringa.

Genom förbättrade kommunikationsförhållanden och ökad anlitande från allmänhetens sida af postverket hafva olägenheterna af större afstånd till residensstaden efter hand minskats.

En allmän omreglering af länen i syfte att utjämna de oformligheter, som åtskilliga län nu förete, anser utskottet icke vara att tillråda, utan bör efter utskottets förmenande en omläggning af länsindelningen ifrågakomma endast i den mån visst län antingen på grund af sin storlek behöfver minskas eller ock befinnes kunna för vinnande af väsentliga besparingar utan större olägenhet sammanslås med ett eller flera angränsande län. Riksdagen har ock, då densamma begärde utredning angående möjligheten af Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet, intagit denna ståndpunkt.

För att emellertid kunna bedöma, huruvida och i hvilken omfattning en utredning angående omreglering af jämväl andra län än Stockholms bör ifrågaställas, är det af vikt att äga kännedom om vissa faktorer, såsom — förutom länets storlek och nuvarande folkmängd — folkökningstendensen samt antalet fögderier, länsmansdistrikt och kommu-

ner inom de särskilda länen och antalet af de på respektive länsstyrelser handläggning årligen ankommande ärenden äfvensom den besparing, som de ifrågasatta omregleringarna kunna antagas komma att medföra.

Utskottet anser sig fördenskull böra i nu nämnda hänseenden här lämna följande, för ändamålet sammanställda sifferuppgifter:

L ä n.	Areal Kv.-km.	Folkmängd år 1865.	Folkmängd år 1908.
Stockholms län	7,812	128,458	213,545
Uppsala »	5,313	96,766	126,334
Södermanlands »	6,810	133,900	173,207
Östergötlands »	11,046	253,148	289,876
Jönköpings »	11,522	183,851	211,377
Kronobergs »	9,910	162,553	157,801
Kalmar »	11,543	233,165	227,752
Gottlands »	3,160	53,165	54,138
Blekinge »	3,015	125,436	148,746
Kristianstads »	6,445	222,235	224,596
Malmöhus »	4,830	305,261	447,274
Hallands »	4,921	126,060	146,296
Göteborgs och Bohus »	5,047	232,181	372,004
Älfsborgs »	12,729	279,153	284,860
Skaraborgs »	8,480	236,775	239,865
Värmlands »	19,324	259,612	258,220
Örebro »	9,124	162,717	204,711
Västmanlands »	6,740	108,859	150,476
Kopparbergs »	29,849	174,758	231,109
Gäflborgs »	19,724	143,793	251,015
Västernorrlands »	25,532	127,524	246,893
Jämtlands »	50,972	68,071	115,755
Västerbottens »	58,993	88,763	158,057
Norrbottnens »	105,882	74,576	156,111

Af Kalmar läns folkmängd den 31 december 1908 belöpte å Kalmar läns norra landstingsområde 91,254 och å Kalmar läns södra landstingsområde 136,498 invånare.

Vid 1907 års slut upptogo de särskilda länen nedanstående andelar af rikets hela folkmängd i procenttal, under jämförelse med motsvarande tal för tjugu år tillbaka:

L ä n.	År 1887.	År 1907.	L ä n.	År 1887.	År 1907.		
Stockholms	län	3.21	3.83	Göteborgs och Bohus län	6.12	6.84	
Uppsala	»	2.54	2.32	Älfsborgs	»	5.90	5.26
Södermanlands	»	3.22	3.18	Skaraborgs	»	5.32	4.45
Östergötlands	»	5.62	5.37	Värmlands	»	5.42	4.77
Jönköpings	»	4.14	3.89	Örebro	»	3.86	3.76
Kronobergs	»	3.49	2.93	Västmanlands	»	2.84	2.78
Kalmar	»	4.99	4.21	Kopparbergs	»	4.13	4.25
Gottlands	»	1.10	1.00	Gäfleborgs	»	4.20	4.64
Blekinge	»	2.99	2.75	Västernorrlands	»	4.09	4.55
Kristianstads	»	4.78	4.13	Jämtlands	»	2.06	2.12
Malmöhus	»	7.70	8.23	Västerbottens	»	2.47	2.90
Hallands	»	2.90	2.70	Norrbottnens	»	2.09	2.86

Under perioden 1888—1907 har alltså de fem norrländska länen andel af riksfolkvärdet ökat från 14.91 till 17.07 procent. De tolf södra länen åter, eller Götaland, hafva under samma tid minskats från 55.05 till 51.76 procent af rikets folkvärd. Betydelsen af dessa tal framgår, om man erinrar sig, att en procent af Sveriges folkvärd numera utgör omkring 54,000 människor. Att Götalands andel af riksfolkvärdet nedgått med mer än 3 procent, innebär alltså, att denna landsdel vid 1907 års utgång hade minst 175,000 invånare färre än den skulle hafva haft, om ståndpunkten från tjugu år tillbaka kunnat bevaras. Relativt taget kan således Götaland sägas hafva under denna tid förlorat så godt som ett mindre län. Norrland åter har därunder fått öfver 115,000 invånare flera än det skulle hafva haft under nyssnämnda förutsättning.

Af de nu lämnade uppgifterna framgår, att, med bortseende från dels de båda nordligaste länen och Jämtlands län, hvilkas arealförhållanden enligt utskottets mening utesluta hvarje tanke å sammanslagning, och dels Uppsala och Södermanlands län, hvilka ju beröras af den redan beslutade utredningen om eventuellt upphörande af Stockholms län, folkvärdet i följande fem län väsentligt understiger 200,000 invånare, nämligen i Kronobergs, Gottlands, Blekinge, Hallands och Västmanlands län. Samtliga dessa läns andel af rikets hela folkvärd är stadd i nedgående, och fränsedt Kronobergs län äro dessa län äfven till arealen bland rikets allra minsta län.

Antalet kommuner samt länsmansdistrikt och fögderier, de båda senare upptagna enligt förslaget i Kungl. Maj:ts proposition till 1909 års riksdag, äro inom de särskilda länen följande:

L ä n.	Antal kommuner.	Antal länsmansdistrikt.	Antal fögderier.
Stockholms län	119	21	4
Uppsala »	87	14	2
Södermanlands »	96	12	2
Östergötlands »	155	27	4
Jönköpings »	134	20	4
Kronobergs »	87	16	3
Kalmar »	110	22	4
Gottlands »	93	6	1
Blekinge »	39	9	2
Kristianstads »	148	23	4
Malmöhus »	249	26	5
Hallands »	91	11	2
Göteborgs och Bohus »	93	21	4
Älfsborgs »	226	28	5
Skaraborgs »	270	24	4
Värmlands »	92	19	5
Örebro »	64	17	3
Västmanlands »	73	13	2
Kopparbergs »	52	31	5
Gäflleborgs »	51	28	4
Västernorrlands »	67	30	5
Jämtlands »	60	25	3
Västerbottens »	26	25	3
Norrbottens »	24	18	4
	2,506	486	84

Af denna tablå framgår, hurusom antalet fögderier ansetts kunna nedbringas till: 1 i Gottlands län, 2 i — förutom Uppsala och Södermanlands län — Blekinge, Hallands och Västmanlands län samt 3 i — förutom två norrländska län — Kronobergs och Örebro län.

Antalet af de till länsstyrelserna inkomna ärenden under 1908 utgjorde enligt de af länsstyrelserna för nämnda år till justitiekanslersämbetet afgifna arbetsredogörelser följande:

L ä n.	Kungl. Maj:ts remisser och särskilda nädiga befallningar.	Handräkningsstrenden inkomna från domstolar, kollegier och ämbetsmän.	Skuldfördringsmål.	Till verkställighet inkomna			Ekonomi- och politimål.	Observations-, balans- och restantiemål.	S u m m a.
				domar och utslag i civila mål.	utslag i lissaker.	utslag i andra brottmål.			
Stockholms län	177	2,140	1,048	—	—	136	15,528	7	19,036
Uppsala »	213	997	402	2	—	736	8,519	2	10,871
Södermanlands »	164	6,615	272	—	—	40	3,055	—	10,146
Östergötlands »	376	10,929	527	—	—	183	2,919	—	14,934
Jönköpings »	224	6,763	872	—	—	25	6,273	—	14,157
Kronobergs »	231	7,597	832	16	—	193	2,654	—	11,523
Kalmar »	241	5,025	1,517	16	—	100	10,640	—	17,539
Gottlands »	81	900	220	—	—	30	2,264	45	3,540
Blekinge »	295	7,713	443	—	—	154	3,153	—	11,758
Kristianstads »	317	5,070	1,348	—	—	79	6,670	—	13,484
Malmöhus »	623	11,330	684	10	—	315	20,630	292	33,884
Hallands »	282	5,141	682	—	—	179	2,722	—	9,006
Göteborgs och Bohus »	712	15,461	971	—	—	3,066	6,904	—	27,114
Älfsborgs »	246	11,462	1,230	21	—	450	2,126	—	15,535
Skaraborgs »	148	8,157	927	4	—	83	3,126	—	12,445
Värmlands »	163	7,581	506	—	—	488	7,468	—	16,206
Örebro »	261	2,212	567	—	—	578	7,042	—	10,660
Västmanlands »	173	4,362	376	—	—	317	3,777	352	9,357
Kopparbergs »	328	6,771	1,128	—	—	385	4,470	—	13,082
Gäflborgs »	180	6,370	934	48	—	2,037	11,812	11	21,392
Västernorrlands »	349	14,413	1,864	—	—	106	5,088	—	21,820
Jämtlands »	213	4,034	502	—	—	154	7,015	—	11,918
Västerbottens »	105	5,247	1,834	—	—	89	3,414	—	10,689
Norrbottnens »	228	6,088	5,122	—	—	62	5,466	—	16,966
Summa	6,330	162,378	24,808	117	—	9,985	152,735	709	357,062

Såsom af sistintagna förteckning inhämtas, understeg antalet till länsstyrelserna under 1908 inkomna ärenden 12,000 i — förutom Uppsala och Södermanlands samt två norrländska län — följande sex län, nämligen Kronobergs, Gottlands, Blekinge, Hallands, Örebro och Västmanlands län.

Det må emellertid erinras, att dessa arbetsredogörelser af åtskil-

liga skäl icke torde lämna tillfyllestgörande ledning för bedömandet af den å de särskilda länsstyrelserna belöpande arbetsmängd.

Afvenledes torde i detta sammanhang böra anmärkas, hurusom antalet ärenden, hvilkas behandling ankomma å länsstyrelserna, är stadd i en ständig ökning år från år. Medan sålunda exempelvis antalet till dessa myndigheter inkomna ärenden under 1898 utgjorde 235,454 och 1903 288,636, uppgingo de, såsom af den intagna förteckningen framgår, under 1908 till ej mindre än 357,062. Ökningen är gifvetvis beroende å den fortgående utvecklingen å de många olika områden af samhällslifvet, hvilka länsstyrelsernas verksamhet berör, och den mängd nya åligganden, som till följd däraf tid efter annan tillföras dessa myndigheter.

Såsom en i stort sedt tillförlitlig mätare å den arbetsmängd, som för närvarande hvilar å de särskilda länsstyrelserna, får anses tjäna det i 1908 års lönestat för länsstyrelserna upptagna antal ordinarie länsnotarier, länsbokhållare, landskanslister och landskontorister inom de olika länen.

Nämnda befattningshafvares antal utgör enligt berörda, nu gällande lönestat följande:

L ä n.	Antal läns- notarier.	Antal läns- bokhållare.	Antal landskans- lister och lands- kontorister.	Summa.
Stockholms län	2	1	4	7
Uppsala »	1	1	4	6
Södermanlands »	1	1	4	6
Östergötlands »	2	1	6	9
Jönköpings »	2	1	4	7
Kronobergs »	1	1	4	6
Kalmar »	2	1	4	7
Gottlands »	1	1	2	4
Blekinge »	1	1	4	6
Kristianstads »	2	2	4	8
Malmöhus »	3	3	8	14
Hallands »	1	1	4	6
Göteborgs och Bohus »	2	2	8	12
Älfsborgs »	2	1	6	9
Skaraborgs »	2	1	4	7
Värmlands »	2	1	6	9
Örebro »	2	1	4	7

L ä n.	Antal läns- notarier.	Antal läns- bokhållare.	Antal landskans- lister och lands- kontorister.	Summa.
Västmanlands län	1	1	4	6
Kopparbergs »	2	1	4	7
Gäflborgs »	2	1	4	7
Västernorrlands »	2	1	4	7
Jämtlands »	2	1	4	7
Västerbottens »	2	1	4	7
Norrbottens »	2	1	4	7

Det bör emellertid erinras, att Kungl. Maj:t den 5 februari 1909 bemyndigat Konungens befallningshafvande i Kronobergs, Blekinge, Hallands och Göteborgs- och Bohus län att anställa en extra länsnotarie samt Konungens befallningshafvande i Stockholms, Jönköpings, Kalmar och Kristianstads län att anställa en extra länsbokhållare. Sedermera synes en extra länsnotarie ock hafva tillkommit i Jämtlands län.

Inberäknadt antalet extra länsnotarier och extra länsbokhållare utgör således nu ifrågavarande befattningshafvares antal: 4 i Gottlands län, 6 i — förutom Uppsala och Södermanlands län — Västmanlands län samt 7 i — förutom fyra af de norrländska länen — Kronobergs, Blekinge, Hallands, Örebro, Skaraborgs och Kopparbergs län.

En sammanställning af den utaf utskottet i åtskilliga hänseenden nu lämnade statistiska utredning angående de särskilda länen jämte en granskning å karta af dessas läge och sträckning synes utskottet gifva vid handen, att — med frånseende af Stockholms län och de af dess eventuella indragning berörda grannlänen Uppsala och Södermanlands län — de län, beträffande hvilka en utredning af nu ifrågavarande slag ytterligare skulle kunna med fog ifrågasättas, vore Gottlands, Blekinge, Hallands och Västmanlands län. I intet af dessa län skulle, såsom förut påpekats, antalet fögderier enligt fjolårets proposition blifva flera än två; och hvarken folkmängden eller folkökningstendensen eller arealen i dessa län eller arbetsmängden i därvarande länsstyrelser synas utskottet i och för sig med nödvändighet betinga, att särskild länsstyrelse i något af dem bibehålles. I allt fall synes i samtliga dessa hänseenden be-

hofvet af särskild länsstyrelses bibehållande vara mindre i nämnda län än hvad fallet är beträffande Stockholms län äfven efter slutförandet af de beramade inkorporeringarna af Brännkyrka, Nacka, Solna, Lidingö och Bromma kommuner med Stockholms stad.

Innan utskottet emellertid närmare inlåter sig å frågan om möjligheten att omreglera ifrågavarande fyra län, vill utskottet söka i någon mån redogöra för den besparing, som dessa läns omreglering skulle kunna antagas komma att medföra för statsverket.

Enligt liggaren öfver statsverkets specialutgiftsstaten för 1909 uppgå lönestaterna för ordinarie tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna uti ifrågavarande län, inberäknadt landshöfdingarnas löner, till respektive 40,500, 44,500, 44,500 och 44,500 kronor. Till dessa belopp böra läggas de genom omorganisationen besparade lönerna åt förste landtmätare och länsveterinär äfvensom tjänstgöringspenningar åt förste provinsialläkare i hvaradera länet med respektive 6,000, 2,500 och 1,500 kronor jämte inbesparade ålderstillägg och pensioner åt samtliga nu afsedda befattningshafvare utom förste provinsialläkare äfvensom eventuell besparing i nu utgående arfvoden åt domänintendenter i Hallands och Västmanlands län å respektive 800 och 1,300 kronor. Statsverkets utgifter skulle dessutom gifvetvis komma att minskas med de belopp, som årligen utgå till underhåll och eldning m. m. af länsstyrelsernas och landtmäterikontorens tjänstelokaler samt underhåll af landshöfdingarnas bostäder i länsresidensen, hvarförutom statsverket medelst ränta å försäljningssumman för dessa residens eller genom annan disposition af desamma skulle kunna godtgöra sig ej obetydliga belopp.

Den ökning i statsutgifter, som åter skulle blifva en följd af den ifrågasatta omorganisationen, är hufvudsakligen att hänföra till dels behovet af ökade arbetskrafter och ökad lokalutrymme i vissa länsstyrelser och dels de af de större afstånden till residensstäderna föranledda förhöjningar i rese- och fångtransportkostnader m. m. Dessa ökade utgifter för statsverket låta sig emellertid icke nu närmare bestämma, då storleken af desamma tydligtvis är beroende på, huru omregleringen verkställes.

Om ock således den sannolika besparing för statsverket, som omregleringens genomförande skulle komma att medföra, icke kan till siffran bestämmas, torde man likväl äga grundad anledning till det antagande, att genom hvarje läns indragning skulle ernås en besparing af i rundt tal 50,000 kronor.

Denna besparing synes utskottet vara så väsentlig, att med hänsyn till densamma en närmare undersökning påkallas, huruvida och på hvad sätt en omreglering af förut nämnda fyra län skulle kunna utan större olägenhet åvägbringas.

Hvad då först angår Gottlands län, har utskottet kommit till den uppfattning, att på grund af öns afskilda läge en central styrelse å densamma svårligen kan undvaras. Emellertid är det i ögonen fallande, huru dyrbar den nuvarande organisationen af länsstyrelsen är i detta län, hvars folkmängd ej är större än omkring 54,000 människor och hvilket län enligt fjolårets proposition skulle utgöra endast ett fögderi. Befattningshafvarna vid därvarande länsstyrelse utgöras nämligen, på sätt af förut lämnade uppgifter framgår, af — förutom landshöfding — landssekreterare, landskamrerare, länsnotarie, länsbokhållare, landskanslist och landskontorist. Då emellertid ny lönereglering för länsstyrelserna genomförts så nyligen som vid 1908 års riksdag och densamma föregåtts af en utaf löneregleringskommitten verkställd sorgfällig undersökning, huruvida genom förenkling i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, utan att kommittén funnit anledning att föreslå indragning af någon utaf ofvan nämnda tjänstebefattningar vid länsstyrelsen i Gottlands län, anser sig utskottet icke nu böra hemställa om förnyad undersökning i dylikt hänseende. Af förut antydda skäl anser sig utskottet icke heller kunna tillstyrka en utredning i syfte att, på sätt i motionen afses, få länsstyrelsen å Gottland helt och hållet indragen.

Äfven i fråga om de tre öfriga länens omreglering komma säkerligen vissa svårigheter att yppa sig. Tydligt är, att, i den mån en dylik omreglering sönderbryter en under sekler tillskapad samhörighet mellan ett läns invånare i politiska, ekonomiska och många andra hänseenden, densamma lätteligen skall komma att, såsom fallet visat sig vara i Stockholms län, röna ett mycket starkt motstånd hos ortsbefolkningen; och enligt utskottets mening bör hänsyn tagas till ortsinvånarnas i dylika frågor uttalade önskemål, i den mån så låter sig göra, utan att det allmännas berättigade anspråk å vidtagande af ändringar i förvaltningen för vinnande af väsentliga besparingar därigenom eftersättes. Om det ock icke kan undvikas, att vid hvarje omändring af ifrågasvarande slag vissa ortsintressen däraf blifva lidande, synes det dock utskottet antagligt, att, därest omregleringarna kunde genomföras utan brytande af ofvan berörda samhörighet, desamma icke skulle röna så

starkt motstånd. Skulle alltså länen i fråga kunna helt och hållet förenas med ett intill liggande län, så att landstings- och hushållningsinstitutionerna icke behöfde undergå någon som helst förändring, utan kunde — den förstnämnda institutionen i kraft af 63 § i landstingsförordningen — bibehållas alldeles som de voro före sammanslagningen, skulle, enligt utskottets förmenande, omregleringarna vida lättare kunna genomföras.

Beträffande nu ifrågavarande tre län synes det utskottet, som om en dylik reglering utan uppdelning å flera angränsande län skulle låta sig göra i fråga om Blekinge och Västmanlands län.

De alternativ, som erbjuda sig i fråga om det förra länet, äro sammanslagning med något af de tre grannlänen eller ock med Kalmar läns södra landstingsområde, i hvilket senare fall detta läns norra landstingsområde gifvetvis finge förenas med något af de till detsamma angränsande två länen. Kronobergs län, hvilket genom särskilda järnvägslinier står i förbindelse med Blekinge samtliga kuststäder och hvars landsting under de senare åren i förening med Blekinge läns landsting uppfört gemensam upptagningsanstalt för sinnessjuka och gemensamt småskollärarynnesseminarium i Växjö, har ej större folkmängd än att en sammanslagning af dessa båda län ur folkmängdssynpunkt torde låta sig göra. Kristianstads län har däremot att uppvisa en väsentligt större folkmängdssiffra, och i händelse Blekinge län skulle förenas med Kalmar läns södra landstingsområde, torde svårigheter komma att erbjuda sig beträffande sistnämnda läns norra landstingsområdes förening med till detsamma angränsande län.

Med afseende å Västmanlands län synes, under förutsättning att Uppsala län kommer att förenas med norra delen af Stockholms län, den naturligaste lösningen ur folkmängdssynpunkt vara, att Västmanlands län sammanslås med Örebro län. Möjligen skulle en dylik sammanslagning föranleda, att fråga uppstode om Karlskoga bergs- och tingslags återbördande till Värmland.

De statistiska uppgifter, som af utskottet förut lämnats beträffande de särskilda länen, bestyrka, att Blekinge och Västmanlands läns sammanslagning med angränsande län på nu angifvet sätt icke heller skulle möta hinder ur synpunkten af vare sig folkökningstendensen eller arealen i de sammanslagna länen eller arbetsmängden i dessas länsstyrelser. Sålunda skulle exempelvis antalet fögderier i hvartera af de sammanslagna länen enligt det af Kungl. Maj:t i fjol framlagda förslaget till fögderiindelning blifva allenast 5 eller samma antal som i ett flertal andra län.

Hvad därefter angår Hallands län torde med hänsyn till de angränsande länens sträckning och folkmängd stora svårigheter möta för dess sammanslagning med ett af dessa län. För den händelse Göteborgs stad, hvars folkmängd vid 1909 års början utgjorde 162,480 människor, i en ej alltför aflägsen framtid skulle komma att utbrytas från Göteborgs och Bohus län, synes det emellertid utskottet kunna ifrågasättas, huruvida icke Halland, under bibehållande af eget landsting och hushållningssällskap, utan större olägenhet skulle kunna förenas med den återstående delen af Göteborgs och Bohus län trots den synnerligen långsträckta form, som det sålunda sammanslagna länet skulle komma att erhålla. Att emellertid närmare uttala sig om de olika sätt, hvarpå en omreglering af Hallands län skulle kunna tänkas genomförd, anser utskottet icke vara lämpligt, innan erforderlig utredning därtinnan förebragts.

I hvad mån hinder för de ifrågasatta länsammanslagningarna kunna förefinnas i andra hänseenden än de hittills berörda, såsom i fråga om länens säregna förhållanden m. m. dylikt, synes utskottet icke kunna med någon större grad af tillförlitlighet bedömas, förr än ordsbefolkningen och vederbörande myndigheter blifvit i ärendet hörda. Hvad särskildt angår frågan om Blekinge läns möjliga sammanlagning med Kronobergs län vill utskottet dock fästa uppmärksamheten å, att vissa svårigheter komma att inträda därigenom, att Blekinge f. n. tillhör hofrättens öfver Skåne och Blekinge jurisdiktionsområde, under det att Kronobergs län tillhör Göta hofrätts.

Vidare vill utskottet erinra, att, medan länsstyrelserna i Hallands och Västmanlands län samt därvarande landshöfdingars boställsvåningar äro inrymda i de uti residensstäderna befintliga kungl. slott, i Blekinge län för närvarande är under uppförande residensbyggnad, till hvilken af Riksdagen anslagits öfver en fjärdedels million kronor.

Med afseende å fångvårdsanstalterna i de residensstäder, som beröras af de ifrågasatta omregleringarna, må nämnas, att, medan för närvarande finnes en central tvångsarbetsanstalt i Karlskrona samt läns-cellfångelser i de särskilda länens residensstäder, skall enligt Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag angående fångvårdsstaten framdeles anordnas centralfångelser i Växjö och (förslagsvis) Örebro, tvångsarbetsanstalten i Karlskrona bibehållas och ett straffängelse därstädes anordnas samt ett straffängelse med användning såsom reservstraffängelse anordnas i Västerås och ett kronohäkte i Halmstad. Den ekonomiska förvaltningen vid de till straffängelser omändrade läns-cell-

fängelserna i Växjö, Örebro och Karlskrona skall emellertid enligt samma proposition öfverflyttas till fångvårdsstyrelsen från länsstyrelserna, hvilkas befogenhet beträffande dessa anstalters administration framdeles kommer att omfatta allenast hvad som hörer samman med polisväsendet.

Själffallet är, att, i den mån de ifrågasatta omregleringarna icke kunna genomföras utan länens uppdelning emellan flera län, afsevärda svårigheter skola yppa sig vid den reglering af ekonomiska förhållanden, som blifver en nödvändig följd af att rubbning kommer att inträffa i de nuvarande landstings- och hushållningssällskapsområdena.

Af hvad utskottet anfört torde framgå, att utskottet anser en utredning af enahanda innebörd som den i fråga om Stockholms län förut begärda böra åvägbringas äfven beträffande Blekinge, Hallands och Västmanlands län.

Motionären har emellertid yrkat, att den af honom föreslagna utredningen skulle komma till stånd i samband med den nu pågående utredningen angående fögderiförvaltningens omorganisation. Om ock vissa skäl kunna åberopas till stöd för denna uppfattning, har det dock syntts utskottet, som om nämnda organisationsfråga lämpligen borde afgöras, innan den af utskottet påkallade utredningen om vissa läns omreglering komme till stånd. Nämnda kommittes åliggande är ju närmast att söka utröna möjligheten och lämpligheten af att med kronofogdetjänsternas indragande öfverflytta kronofogdegöromålen å länsmännen. Därest nu fögderiförvaltningen blifver omorganiserad i en dylik riktning, är det gifvet, att länsstyrelserna komma att i mycket hög grad därpå beröras. Utskottet håller ock före, att just af denna anledning sättet för den ifrågasatta länsregleringens genomförande kan påverkas af, huru frågan om fögderiförvaltningen blifver slutligt ordnad. Vid sådant förhållande anser utskottet icke lämpligt, att dessa båda utredningar företagas samtidigt, men då å andra sidan det sätt, på hvilket fögderiförvaltningsfrågan än kan blifva löst, enligt utskottets uppfattning i allt fall icke kommer att i någon mån göra den af utskottet tillstyrkta utredningen onödig, anser sig utskottet böra med anledning af motionen hemställa om föranstaltande af en dylik utredning.

Hvad slutligen beträffar motionärens förslag om landshöfdinginstitutionens omändrande i den af honom angifna riktning, visar den af utskottet lämnade redogörelsen för tidigare i detta ämne väckta motioner, huru skiftande uppfattningen om institutionens gagn och den lämpligaste formen för ifrågavarande tjänsters organisation varit å olika tider. Meningarna härutinnan torde i själfva verket ännu vara ganska delade, endels säkerligen beroende på de olika erfarenheter, som i dessa hänseenden vunnits inom skilda län och å olika tider, allt efter vederbörande ämbetsinnehafvares större eller mindre duglighet, arbetsintresse och lämplighet för sin befattning. Äfven under närvarande tid äro rikets landshöfdingar i stor utsträckning af allmänna uppdrag, riksdagsmannaskap och kommitteuppdrag, förhindrade att under afsevärda delar af året vistas inom sina län, utan att ställföreträdare för dem därunder förordnas. Rättvisligen må dock erkännas, att detta förhållande ingalunda utesluter, att nämnda befattningshafvare bereda sig tillfälle att därunder taga del i vissa viktigare, å länsstyrelsens behandling ankommande ärendens afgörande.

I motionen föreslås nu en sådan förändring af landshöfdinginstitutionen, att till nedbringande af antalet landshöfdingar två eller flera länsstyrelser skulle, där det så lämpade sig, sortera under en landshöfding. De organisativa förändringar inom länsstyrelserna, som skulle erfordras för en dylik anordnings genomförande, har motionären icke i någon mån berört. Dock synes det hafva föresväfvat motionären, att landshöfdingarna skulle bibehålla sin nuvarande befogenhet inom den länsstyrelse, där de, vare sig regelbundet eller tillfälligtvis, fungerade.

Det är emellertid tydligt, att, innan Riksdagen påkallar utredning rörande en så genomgripande omändring af landshöfdinginstitutionen, som innefattas i motionärens hemställan, Riksdagen ock har att i någon mån angifva riktlinierna för de organisativa förändringar inom länsstyrelserna m. m., som därmed stå i oskiljaktigt samband.

Då motionen härutinnan, såsom nämnt, icke lämnar den ringaste ledning, anser sig utskottet icke böra biträda motionärens i denna del gjorda hemställan.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Andra kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående möjligheten af Blekinge, Hallands och Västmanlands läns upp-

hörande såsom administrativ enhet samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, som af omständigheterna må anses påkalladt.

Stockholm den 1 mars 1910.

På utskottets vägnar:

BROR PETRÉN.
